

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено особливості державного регулювання економіки задля забезпечення природоохоронної діяльності. Зокрема, визначено сутність державного регулювання економіки в інтересах розроблення ефективних механізмів державного регулювання екологічного стану. Показано, що державне регулювання економіки – це вплив держави в особі державних органів на економічні об'єкти та процеси, що здійснюються, а також на осіб, які беруть у них участь, для того, щоби надати процесам організованого характеру; впорядкувати дії економічних суб'єктів; забезпечити дотримання законів, державних і громадських інтересів. Зазначено, що державна економічна політика – це генеральна лінія дій та сукупність заходів, яких вживає уряд від імені держави у сферах виробництва, розподілу, обміну, споживання, накопичення, а також експорту та імпорту економічного продукту в країні. Виокремлено агреговані показники масштабів державної присутності в економіці, такі як обсяг державного споживання (витрати на купівлю товарів і послуг, зарплату держслужбовців) та вага витрат держави у ВВП. Окреслено напрями державного регулювання екологічного стану, які спрямовані на запобігання забруднення води чи повітря, варварського розроблення родовищ корисних копалин, викидів отруйних відходів, виробництва небезпечних лікарських засобів і продуктів харчування, захоронення радіоактивних матеріалів. Встановлено зв'язок між науково-технічним прогресом та екологічною кризою. В одних роботах науково-технічний прогрес вважається прямою причиною екологічної кризи, а єдиною альтернативою, здатною зупинити розвиток екологічної катастрофи, називається відмова від подальшого розвитку науки й техніки, повна ліквідація значної частини сучасних протиріч у рамках науково-технічного прогресу, а також у формуванні екологічних досягнень. Автори інших робіт, навпаки, визнаючи роль науково-технічного прогресу, вважають його єдиною силою, здатною врятувати цивілізацію. Показано, що головною ідеєю всіх еколого-економічних моделей є прагнення пояснити соціальні проблеми з природничих і технічних позицій за ігнорування визначальної ролі економіки.

Ключові слова: державне регулювання економіки, державне регулювання екологічного стану, державна присутність в економіці, механізм державного регулювання, державна економічна політика.

Постановка проблеми. Жодна економіка не відповідає тому ідеалу, в якому діями керує «невидима рука». З цієї причини уряди практично всіх країн світу незалежно від рівня їх консервативності тримають руку на «пульсі економіки». В сучасних умовах держава займається вирішенням безлічі проблем, викликаних недоліками в роботі ринкового механізму.

Неефективність ринку виникає через наявність побічних або зовнішніх ефектів, що приводять до вимушеного перерозподілу витрат або вигід. Зовнішні (побічні) ефекти мають місце тоді, коли підприємства або окремі особи нав'язують іншим некомпенсовані витрати або безкоштовні вигоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне регулювання еколого-економічної діяльності неодноразово підлягало досліджен-

ню з боку різних авторів, таких як А.М. Вишнякова [2], Н.В. Сментина [3], Т.Ю. Туниця [4]. Проте пріоритетне ставлення до державного регулювання економіки задля забезпечення природоохоронної діяльності є інноваційним напрямом, який потребує активного розвитку.

Мета статті. З огляду на наведену вище актуальність вибраної теми роботи метою статті є дослідження особливостей державного регулювання економіки задля забезпечення природоохоронної діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

– визначення сутності державного регулювання економіки в інтересах розроблення ефективних механізмів державного регулювання екологічного стану;

- виокремлення агрегованих показників масштабів державної присутності в економіці;
- окреслення напрямів державного регулювання екологічного стану;
- встановлення зв'язку між науково-технічним прогресом та екологічною кризою.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання економіки – це вплив держави в особі державних органів на економічні об'єкти й процеси, що здійснюються, а також на осіб, які беруть у них участь, для того, щоби:

- надати процесам організованого характеру;
- впорядкувати дії економічних суб'єктів;
- забезпечити дотримання законів, державних і громадських інтересів.

Державна економічна політика – це генеральна лінія дій та сукупність заходів, яких вживає уряд від імені держави у сферах:

- виробництва;
- розподілу;
- обміну;
- споживання;
- накопичення;
- експорту та імпорту економічного продукту в країні [2; 4].

У широкому сенсі слова державне регулювання – це поширення макроекономічного впливу політичних структур на національне господарство.

Однак існує інша точка зору. Державне регулювання передбачає примус, за якого свобода індивідуального вибору замінена волею, яка нібито виражає інтереси більшості. У кращому разі державне регулювання може ефективно перерозподіляти блага й послуги, безпосередньо не примножуючи їх. До того ж історія, на жаль, свідчить про те, що тривале обмеження права економічного вибору породжує:

- пасивність громадян;
- нездатність до самостійних дій;
- надії на всемогутність влади.

Поєднання цих проявів економічної політики різноманітні та залежать від національних традицій, часу й кон'юнктури.

Масштаби державної присутності в економіці визначаються такими агрегованими показниками:

- обсяг державного споживання (витрати на купівлю товарів і послуг, зарплату держслужбовців);
- вага витрат держави у ВВП [1; 3].

При цьому слід зазначити, що високий рівень державної присутності не тотожний його

економічній ефективності, тому державне регулювання призначене для контролю над такими зовнішніми ефектами:

- забруднення води чи повітря;
- варварське розроблення родовищ корисних копалин;
- викиди отруйних відходів;
- виробництво небезпечних лікарських засобів та продуктів харчування;
- захоронення радіоактивних матеріалів.

Держава є політичною організацією людей, що живуть на певній території. У практичній діяльності держава реалізує політику, яка виражає інтереси пануючої соціальної групи або здійснює компроміс між інтересами груп, якщо таких груп декілька. Виходячи з політичної стратегії, держава:

- виконує роль морального закону та підтримує громадський порядок, що регламентує діяльність громадян;
- створює умови для розвитку особистої ініціативи;
- охороняє безпеку, законну свободу та власність кожного.

Зазвичай у сучасній економічній літературі до керівних принципів економічної політики, крім принципу нерівності в розподілі доходів, відносять принцип стабільності, розуміючи під ним низькі темпи інфляції, безробіття й економічного зростання [1; 2].

Держава відіграє життєво важливу роль у створенні та підтримці здорової економіки. Держава – це система, сформована суспільством для управління життєдіяльністю суспільства. Вона повинна стежити за дотриманням законності, зобов'язань, а також сприяти розвитку та запровадженню інновацій.

Загалом завдання держави зводиться до втручання в ті сфери, де очевидна неспроможність самоврядування та ринку. Нині неспроможність ринку віддзеркалюється у вирішенні екологічних проблем і загроз щодо існування суспільства, його життєдіяльності. Отже, справедливим буде твердження про те, що найважливішою метою держави є ліквідація загрози, тобто вирішення екологічних проблем.

Одна з важливих цілей державного регулювання полягає в дослідженні взаємозв'язків між:

- макроекономічною політикою та її екологічним впливом;
- пошуком та обґрунтуванням загальноекономічних заходів, що дають разом з економічним ефектом екологічний вигравш [3; 4].

Для України в окресленій сфері пріоритетною є структурна перебудова економіки. Під час розроблення економічних програм необхідно передбачати їх потенційний вплив на навколишнє середовище й закладати в такі програми пакет відповідних превентивних та компенсаційних природоохоронних заходів.

Іноді основною причиною екологічної кризи вважається економічний розрив між розвиненими та слабозрозвиненими країнами. Близька до цих поглядів теорія скорочення індивідуального споживання пояснює зростання виробництва, розвиток індивідуальних потреб і закликає у зв'язку з цим всіх людей до обмеження особистого споживання.

Певні екстраполяції простежуються також в інших роботах. Так, межі зростання відрізняються від попередньої теорії лише тим, що в них зростання факторів розглядається в експоненційній формі, а не в арифметичній або геометричній прогресії. Самі фактори розвитку доповнюються зростанням капіталу та забруднення. Головне полягає у прагненні пояснити соціальні проблеми з природничих та технічних позицій за ігнорування визначальної ролі економіки [2; 4].

Важливим моментом у всіх моделях є ставлення їх авторів до науково-технічного прогресу. В одних роботах науково-технічний прогрес вважається прямою причиною екологічної кризи, а як єдина альтернатива, здатна зупинити розвиток екологічної катастрофи, називається відмова від подальшого розвитку науки й техніки, повна ліквідація значної частини сучасних протиріч у рамках науково-технічного прогресу, а також у формуванні екологічних досягнень. Автори інших робіт, навпаки, визнаючи роль науково-технічного прогресу, вважають його єдиною силою, здатною врятувати цивілізацію. Однак за спроби серйозно врахувати фактор науково-технічного прогресу в еколого-економічних моделях постають ті ж самі труднощі, на які неодноразово натрапляла і через які зазнавала краху більшість футурологів, які передбачали шлях розвитку науки й техніки.

Висновки і пропозиції. Загалом проведення дослідження забезпечило отримання таких результатів.

1) Визначено сутність державного регулювання економіки в інтересах розроблення

ефективних механізмів державного регулювання екологічного стану. Показано, що державне регулювання економіки – це вплив держави в особі державних органів на економічні об'єкти й процеси, що здійснюються, а також на осіб, які беруть у них участь, для того, щоби надати процесам організованого характеру; впорядкувати дії економічних суб'єктів; забезпечити дотримання законів, державних і громадських інтересів. Зазначено, що державна економічна політика – це генеральна лінія дій та сукупність заходів, яких вживає уряд від імені держави у сферах виробництва, розподілу, обміну, споживання, накопичення, а також експорту та імпорту економічного продукту в країні.

2) Виокремлено агреговані показники масштабів державної присутності в економіці, такі як обсяг державного споживання (витрати на купівлю товарів і послуг, зарплату держслужбовців), вага витрат держави у ВВП.

3) Окреслено напрями державного регулювання екологічного стану, які спрямовані на запобігання забруднення води чи повітря, варварського розроблення родовищ корисних копалин, викидів отруйних відходів, виробництва небезпечних лікарських засобів і продуктів харчування, захоронення радіоактивних матеріалів.

4) Встановлено зв'язок між науково-технічним прогресом та екологічною кризою. Показано, що головною ідеєю всіх еколого-економічних моделей є прагнення пояснити соціальні проблеми з природничих і технічних позицій за ігнорування визначальної ролі економіки.

Список використаної літератури:

1. Веклич О.М. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання. Економіка України. 2003. № 10. С. 62.
2. Вишнякова А.М. Еколого-економічні проблеми раціонального використання територій (на прикладі приморських територій) : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2004. 10 с.
3. Сментина Н.В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій. Вісник Сумського державного університету. 2013. № 4. С. 67–80. Серія «Економіка».
4. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. Київ : Знання, 2006. 300 с.

Pavlii N. I. The features of state regulation of economy for the purpose of ensuring of nature protection activity

The features of state regulation of economy for the purpose of nature protection activity ensuring are investigated in the work. In particular, the essence of state regulation of economy for the benefit of development of effective mechanisms of state regulation of ecological condition is defined. It is shown that state regulation of economy is the influence of the state represented by public authorities on economic objects and processes carried-out and also on the persons taking part in them to give to these processes an organized character, to order actions of economic subjects and also to provide compliance with laws, state and public interests. It is specified that the state economic policy is a general line of actions and a set of the events held by the government on behalf of the state in spheres of production, distribution, exchange, consumption, accumulation and also export and import of an economic product in the country. The following aggregated indicators of scales of the state presence at economy are allocated: the volume of the state consumption (expenses on purchase of goods and services for the salary of government employees) and the weight of the state expenses in GDP. The following directions of state regulation of ecological condition are defined: pollution of water or air; barbaric development of mineral deposits; emissions of poisonous waste; production of dangerous medicines and food stuffs; burial of radioactive materials. The connection between scientific and technical progress and ecological crisis is established. It is shown that in some works scientific and technological progress is considered a direct cause of the environmental crisis, and as the only alternative capable of stopping the development of environmental catastrophe is called the rejection of further development of science and technology, the complete elimination of a large part of today's contradictions within the framework of scientific and technological progress, as well as in the formation of environmental achievements. The authors of other works, on the contrary, recognizing the role of scientific and technological progress, consider at the same time the only force capable of saving civilization. It is shown that the main idea of all ecologic and economic models is the aspiration to explain social problems from natural and technical positions when ignoring of the defining economy role.

Key words: *state regulation of economy, state regulation of ecological condition, state presence at economy, mechanism of state regulation, state economic policy.*